

Til

Kulturministeriet

Nybrogade 2 1203 København K

kum@kum.dk

Høringssvar, afsendt 19. august 2024

Dansk Center for Museumsforskning takker for at blive inviteret til at respondere på forslag til Lov om ændring af museumsloven i form af et høringssvar. Dansk Center for Museumsforskning (DCM) er et center uden mure for danske universiteter og højere læresteder. Det består af repræsentanter fra institutter, som bedriver forskning om museer, og har eksisteret siden 2011.

Vi har fire punkter i forhold til udkastet, hvor vi foreslår tilføjelser og præciseringer:

Forskning

§ 2, stk. 1: Vi foreslår, at formuleringen ændres til **“forskningsbaseret udvikling af samling, viden og formidling.”**

§ 14, stk. 1, nr. 4, pkt. c): Vi foreslår, at forskningskravet ændres til **“at museet selv producerer mindst én monografi eller mindst fem mindre fagfællebedømte publikationer, heraf mindst tre forskningsartikler, over de tre forudgående år. Hvis der er tale om samarbejde med eksterne parter om produktion af fagfællebedømte publikationer, er kravet mindst tre mindre fagfællebedømte publikationer, heraf to forskningsartikler”**.

Begrundelse: Ændringerne foreslås for at sikre høj kvalitet i museernes opgaveløsning, hvor forskning anerkendes som en drivende faktor for såvel udvikling som statsanerkendelse, og hvor kravet til fagfællebedømte publikationer både skærpes og udvides, men samtidig belønner samarbejde på tværs af museer og med eksterne parter.

Baggrunden er, at DCM er bekymret for forskningens fremtidige status på danske museer. Det er forskning, der ligger til grund for alle andre faglige aktiviteter. Derfor bør den ikke som i lovforslaget og dets bemærkninger devalueres eller sløres ved et mere favnende begreb om vidensudvikling.

I den nuværende museumslovs § 2 nævnes forskning som en af de fem bærende søjler (indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling). Lovforslaget lægger op til en ændring, hvor søjlerne slås sammen til "samlingsudvikling", "vidensudvikling" og "formidling" i en ny § 2, stk. 1. Dette beskrives som en "modernisering" med fremtidig øget fokus på "udviklingsdimensionen" og samspillet mellem de tre felter. I den nuværende lov beskrives de fem søjler ellers som "forbundne", og det kræver en vis stædighed at nægte, at det danske museumsfelt ikke har udviklet sig de sidste mange år, så "udviklingsdimensionen" er heller ikke ny.

I Lovforslaget nævnes forskning nu kun specifikt som "fagfællebedømte forskningspublikationer" i § 13, stk. 6, nr. 4, og præciseres i § 14, stk. 1, nr. 4, pkt. c) hvor museerne som minimum skal "indgå i samarbejde om produktion af eller selv producere mindst én fagfællebedømt forskningspublikation over tre foregående afsluttede år...".

DCM noterer sig, at i Bemærkninger til lovforslaget påpeges, at dette krav "vil sikre en vis volumen og stabilitet i forskningsproduktionen, som knytter an til det almene forskningsbegreb." (s. 22) Mere generelt nævnes på den efterfølgende side 23, at for at sikre høj kvalitet i opgaveløsningen er det vigtigt, at museerne indgår i relevante faglige miljøer og samarbejder om samlingsudvikling, vidensudvikling og formidling på tværs af museumssektoren og med relevante eksterne parter, f.eks. universiteter: "Dette med henblik på at udvikle og fastsætte fælles standarder og metoder samt forankre nye indsigter, viden og metodeudvikling i museernes opgaveløsning."

Specifikt er formålet med "vidensudvikling" at signalere, at museernes vidensproduktion består af mere end fagfællebedømte publikationer og anlægge et bredere perspektiv på museernes arbejde med at udvikle og bringe viden i spil med det omgivende samfund. Dette bredere felt dækker "grundforskning, undersøgelser og analyser, som kan have mange formater, og som museerne tilgængeliggør på mange forskellige måder, herunder i udstillinger og publikationer." Udviklingsdimensionen skal sikre, at der hele tiden genereres viden, som kan blive til gavn for forskningen.

Denne uddybning gør ikke DCM mere tryk på forskningens vegne.

På et generelt plan skurrer den underliggende opfattelse af forskning i Bemærkningerne; flere formuleringer omkring forskning og vidensudvikling kan desværre følges tilbage til rapporten *Anbefalinger til en reform af statsanerkendte museers opgaver og tilskud* (2023), f.eks. omkring "grundforskning", som er anderledes end f.eks. OECD's forståelse. Ifølge Udviklings- og Forskningsministeriets retningslinjer om forskningsbegrebet anvendes ellers OECD's definitioner af forskning, udvikling og innovation. Her er "grundforskning" defineret som "eksperimenterende eller teoretisk arbejde foretaget med det primære formål at opnå ny viden om fænomeners underliggende fundament og observerbare kendsgerninger uden nogen bestemt anvendelse i sigte". Begrebet er generisk, og grundforskning er altså en del af "det almene forskningsbegreb" og skal som al forskning opfylde følgende kernekriterier: være ny, original/kreativ, usikker, systematisk samt overførbart og/eller reproducerbart. Grundforskning skal derfor kunne fagfællebedømmes som al anden forskning, uanset hvilket format, den har, og hvordan den tilgængeliggøres. Der findes derfor ikke et eget forsknings- eller grundforskningsbegreb for hverken museumsfeltet eller andre andre vidensfelter.

Ligeledes må man forvente at diverse undersøgelser og analyser løbende skal kvalitetsvurderes ved fagfællebedømmelse for at sikre høj kvalitet i museernes opgavevaretagelse. Det bør netop være en fordel for både museer og tilhørende relevante fagfelter, at sådanne undersøgelser og analyser publiceres inden for fagfællebedømte rammer, så kvalitet i og udbredelse af vidensproduktionen sikres.

I den politiske stemmeaftale nævnes, at det skal undersøges om ”det på sigt vil være muligt at måle data på vidensudvikling ...”. Der findes national og international forskning, som argumenterer for, at et format som f.eks. udstillinger kan tælle som forskning. Der findes imidlertid ikke et nogenlunde nagelfast begrebssæt og en selvstændig teoretisk ramme, der entydigt indrammer udstillingen som et særligt vidensproducerende felt. Tværtimod stikker ideen om udstillingsarbejde som forskning i mange retninger, og desuden er denne form for vidensproduktion ikke videre udbredt på førende internationale museer, hvor videnskabelige forskningspublikationer sagtens kan forenes med kataloger og andre publiceringskanaler, som rækker ud over de traditionelle akademiske tidsskrifter.

DCM mener derfor, at man i stedet for at søge nye veje på baggrund af uklare begreber om vidensudvikling og forskning, bør anvende velbetrødte stier for fagfællebedømmelse, som kan kvalitetssikre museernes forskning på et højt niveau, udvikle partnerskaber med universiteterne, fordi man deler det almene forskningsbegreb og i øvrigt har et internationalt udsyn.

Bemærkningerne fokuserer desuden på, at det først og fremmest er viden om samlingerne, der på forskellig måde skal sættes i spil, f.eks. som ”viden om kultur- og naturarven”. Viden om, hvordan der sikres høj kvalitet i opgaveløsningen, beskrives mere uklart gennem samarbejde med eksterne parter som f.eks. universiteter og andre med henblik på at udvikle fælles standarder og forankre nye indsigter m.m. i opgaveløsningen. DCM savner en tydeligere forståelse for, at forskning om museers praksisser (og altså ikke kun i museernes egne samlinger) ikke kun udføres af universiteterne, men også af museerne selv. Gennem de seneste 20-30 år er der nationalt og internationalt udviklet en museologisk forskning, som i mange tilfælde foregår som et samarbejde mellem museer og universiteter. Det har medført vigtige indsigter i områder som ”visitor studies” og ”audience development”, herunder om ikke-brugere, men også digitalisering af kulturarven, museumsledelse, kuratering, kommunikation, organisering, samlingsvurdering, samtidsindsamling, museernes samspil med omverden og samfundsudvikling. Denne forskning bør i højere grad anerkendes som grundlag for museernes faglige kvalitet, og når den publiceres i fagfællebedømte og anerkendte kanaler, bør den selvfølgelig medtælle i forbindelse med de variable tilskud.

Endelig er der det specifikke mindstekrav til fagfællebedømt forskning. DCM mener, at selv om en museumsansat har opnået en ph.d.-grad og således har demonstreret forskningskompetencer på et højt niveau, bør disse kompetencer løbende vedligeholdes, også for at museerne kan være attraktive samarbejdspartnere for universiteterne. Det sikres ikke med et så beskedent mindstekrav til fagfællebedømt forskning. Med den sidste større ændring af Museumsloven i 2012 kom der et skærpet fokus på forskningskompetencer på museer, som flere private fonde har bidraget til at styrke. Derfor bør museerne kunne præstere mere samt løbende være foranledigede til at udvikle forskningskompetencer. Mange gør det heldigvis i forvejen.

Et statsanerkendt museum skal ikke som mindstekrav kunne nøjes med at producere en fagfællebedømt publikation som medforfatter hvert tredje år. Det nuværende mindstekrav signalerer desværre en opfattelse af, at forskningens betydning for museernes opgavevaretagelse ikke er væsentlig. Denne opfattelse styrkes desuden af måden, kravet defineres på. Der skelnes ikke mellem en artikel, en antologi og en monografi, og det gør ingen forskel, om der er tale om soloforfatterskab eller medforfatterskab. Det siger sig selv, at der er forskel på at skrive en artikel, skrive en monografi eller redigere en antologi, og der er forskel på, om man gør det alene eller sammen med andre. Det skal derfor bemærkes, at fra omkring 2010 til 2022 var universiteterne underlagt den ”Bibliometriske Forskningsindikator” (BFI) med hensyn til fordeling af økonomiske midler mellem universiteterne. BFI havde klare regler for fagfællebedømmelse, autoritetslister med niveaudeling mellem tidsskrifter såvel som forlag samt, væsentligst i denne sammenhæng, en skelnen mellem soloforfatterskab og medforfatterskab og opmærksomhed på forskellige publikationsformer, der gav forskellige point. Der blev skelnet mellem videnskabelige monografier, videnskabelige artikler i tidsskrifter, videnskabelige artikler i antologier, patenter og doktorafhandlinger. Systemet blev justeret en smule i løbet af perioden, men f.eks. en monografi på niveau 1 gav, ligesom en doktorafhandling, 5 point, mens en tidsskriftsartikel gav 1 point. Patenter gav 1 point. Redigering af en antologi gav ikke point. For at belønne samforfatterskabte publikationer blev disse multipliceret med 1.25, før pointtallet blev divideret i forhold til antal forfattere (max. 10) uden for samme institution. DCM argumenterer ikke for, at det danske museumsfelt skal underlægges samme omfattende, til dels ressourcerelevende system. Derimod argumenterer vi for, at der – uden at det skal være for kompliceret – skelnes mellem publikationsformer og former for forfatterskab samt at mindstekravet til forskning øges. DCM foreslår derfor, at fagfællebedømte artikler og monografier såvel som soloforfatterskaber og samforfatterskaber vægtes forskelligt, at redaktion af antologier ikke inkluderes, og at der åbnes for, at analyser og undersøgelser kan inddrages som fagfællebedømte publikationsformer.

Et bæredygtigt museumsvesen

Vi foreslår en tilføjelse til § 13, stk.1, hvor der pt. i høringsforslaget står: ”med et ansvarsområde, som bidrager til et sammenhængende og mangfoldigt museumsvesen.” Vi foreslår, at ordet bæredygtigt tilføjes: “med et ansvarsområde, som bidrager til et sammenhængende, **bæredygtigt** og mangfoldigt museumsvesen”.

Begrundelse: DCM er opmærksom på, at ordet "bæredygtig" anvendes i § 1, stk. 1, men her anvendes det om faglighed og økonomi. I den nye internationale ICOM-definition og for fremtidens museumsdrift anvendes "bæredygtighed", jvf. verdensmål m.m., i en anden, mere tidssvarende betydning, som de fleste danske museer i forvejen orienterer sig mod: “Et museum er en permanent non-profit institution, der tjener samfundet gennem forskning, indsamling, bevaring, formidling og udstilling af materiel og immateriel kulturarv. Museer fremmer diversitet og **bæredygtighed** og er åbne, inkluderende og tilgængelige for offentligheden. Museer arbejder og kommunikerer etisk og professionelt med inddragelse af det øvrige samfund. Museer tilbyder en bred vifte af muligheder for undervisning, fornøjelse, refleksion og vidensdeling.” Museernes bidrag til en kulturel, grøn og social bæredygtig samfundsmæssig udvikling er således internationalt blevet en vigtig dagsorden, og det er oplagt, at den nye museumslov forholder sig hertil.

Betydningen af museets ansvarsområde i grundtilskudsordningen og for fremtidige indplaceringskriterier

Vi har endnu en tilføjelse til § 13, stk.1, hvor der i høringsforslaget står: ”2. I § 13, stk. 1, ændres »Kulturministeren« til: »Museumsnævnet«, og »med henblik på, at museet kan indgå med et ansvarsområde i det landsdækkende museumssamarbejde, jf. § 2, stk. 2« ændres til: »med et ansvarsområde, som bidrager til et sammenhængende og mangfoldigt museumsvesen.”

Her foreslår vi, at der ekspliciteres: ”**med et ansvarsområde af geografisk, emne- og tidsmæssig karakter...**”.

Begrundelse: Det er ikke kun samlingen, men museets ansvarsområde, der fremgår af de enkelte museers eksisterende vedtægter, som bør danne grundlag for det nye tilskudssystem. Grundlaget for det nye tilskudssystem vil få klarere ”kriterier og transparens” for det kommende museumsnævns fremtidige vurderinger, hvis både samling og ansvarsområde tages i betragtning, og når betydningen af ansvarsområde ekspliciteres i loven.

Ved at inkludere museernes ansvarsområde gives der mulighed for også at tage den immaterielle og digitale kulturarv i betragtning, når grundtilskud indplaceres. Hvad angår den immaterielle kulturarv har Danmark tilsluttet sig ”Bekendtgørelse af konvention af 17. oktober 2003” om beskyttelse af den immaterielle kulturarv, hvilket burde påvirke lovforslaget i højere grad. Den immaterielle kulturarv, som knytter sig til museernes samlinger, udgør en væsentlig del af det daglige museumsarbejde, men nævnes kun i en enkelt bisætning i lovforslaget. Arbejdet med den immaterielle arv er sværere at pege på og at gøre kvantificerbart, idet der pt ikke er etablerede strategier for indsamling, registrering og bevaring af immateriel arv. Men det er ikke desto mindre væsentligt at understrege vigtigheden af den immaterielle arv i loven. Viden om indsamling, bevaring og formidling af immateriel arv er vigtige og nødvendige fokusområder for at kunne leve op til konventionen, samt lovforslagets mål om at modernisere og udviklingsorientere det danske museumsfelt.

Museumsnævn

§ 19, stk. 1, pkt. 3: Vi foreslår, at punktet formuleres som: ”3) Fem medlemmer udpeget af kulturministeren, **herunder to medlemmer med forskningskompetencer på mindst lektorniveau og heraf mindst en med omfattende indsigt i museologisk forskning**”.

Alternativt: Stk 1: ”Kulturministeren nedsætter et museumsnævn bestående af **ni medlemmer...**” og så ”3) Syv medlemmer udpeget af kulturministeren, **herunder to medlemmer med forskningskompetencer på mindst lektorniveau, heraf mindst en med omfattende indsigt i museologisk forskning, samt et medlem fra et andet nordisk land**”.

§ 19, stk. 2: Vi foreslår, at det tydeliggøres, hvad ”høj museumsfaglig ekspertise” består af. Det kunne f.eks. være på denne måde: ”Stk. 2. Medlemmerne skal tilsammen **besidde høj ekspertise inden for museernes opgaver, som dækker samlingsudvikling, formidling og**

vidensudvikling, herunder forskning og specifikt museologisk forskning, og inden for naturhistorie, kunsthistorie og kulturhistorie, herunder arkæologi.”

Begrundelse: Ændringerne foreslås for at sikre, at forskning på museerne ikke forsvinder bag et tåget begreb om vidensudvikling, at den ikke taber højde på grund af et beskedent og ligeledes uklart krav om fagfællebedømt publicering, at forskningen har et relevant højt niveau for universiteterne med henblik på sampublicering og partnerskaber, og at forskningen også rummer museologisk forskning på højeste niveau i lyset af internationale tendenser.

I Lovforslaget fremgår det, at der skal dannes et nyt, uafhængigt museumsnævn. Dette nævn vil på flere måder få en vigtig rolle efter lovens implementering. Det skal, jvf. forslag til § 19, stk. 1, bestå af syv medlemmer, hvor kulturministeren udpeger fem medlemmer og KL og ODM hver et medlem. Blandt de fem første skal et medlem komme fra et andet nordisk land. Medlemmerne skal samlet set besidde høj museumsfaglig ekspertise, jvf. stk. 2. Under de specifikke bemærkninger kan man læse, at denne ekspertise består af kompetencer inden for ”samlingsudvikling, formidling og vidensudvikling og inden for naturhistorie, kunsthistorie og kulturhistorie, herunder arkæologi.” Det medfører, at medlemmerne ”således skulle have bred viden om det danske museumslandskab, herunder kendskab til museumsdrift, museumsfaglig opgavevaretagelse og viden om statsanerkendte museer”.

I delvis forlængelse af vores bekymringer om forskningens status, men også uafhængig af disse, har DCM følgende uddybende kommentarer:

Det er vigtigt med tilstedeværelsen af relevante forskningskompetencer i Museumsnævnet. Flere steder nævnes universiteterne som en relevant partner for museerne i forbindelse med sikring af høj museumsfaglig kvalitet, som samarbejdspartner i forbindelse med publicering og som relevant ekstern partner i relevante faglige miljøer. Som en væsentlig samfundsaktør skal museerne også være efterspurgt af universiteterne.

DCM er opmærksom på, at Bemærkningerne placerer forskning under ”vidensudvikling”, men i lyset af ovennævnte kommentar om forskningens betydning, herunder manglende fokus på museologisk forskning, bemærker vi, at i eksempelvis Lov om Kulturens Analyseinstitut præciseres i § 6, stk. 3, at ved udpegning af bestyrelsesmedlemmer vægtlægges ”en særlig indsigt i kulturlivet” og bestyrelsen skal repræsentere kompetencer indenfor ”ledelse, økonomi, dansk og international kulturpolitik og kultur- og kunsthistorie og viden om psykologi, sociologi og lign., forskning og statistik.” Der er således præcedens for at være mere præcis med hensyn til kompetenceprofilen. Den nævnte høje faglige ekspertise i § 19, stk. 1, bør således ekspliciteres, ikke mindst bør forskning nævnes, herunder museologisk forskning, men også andre aspekter kan nævnes.

DCM noterer samtidig, at mens der ikke er et specifikt krav om forskningskompetencer i kompetenceprofilen for Museumsnævnet, er der krav om en nordisk repræsentant. Centeret har intet imod nordiske kollegaer, men noterer, at det i Lovforslagets bemærkninger ikke begrundes, hvorfor nævnet skal have en nordisk repræsentant. Formentlig skyldes det, ligesom i forbindelse med f.eks. ”Lov om Kulturens Analyseinstitut”, en idé om, at en sådan repræsentant kan bidrage med et internationalt perspektiv, måske også en forestilling om, at der er et stærkt samarbejde

mellem nordiske museer og/eller at ”samarbejdet mellem de nordiske lande har en utrolig vigtig plads på det kulturelle område”, jvf. en kommentar under denne lovs førstebehandling i 2023.

DCM bemærker, at museumsvæsnerne i de nordiske lande er meget forskellige, så formentlig findes kun få nordiske repræsentanter, der kan bidrage med indblik i ”statsanerkendte museer” eller det danske museumslandskab som sådan. Der er heller ikke væsentlige formaliserede samarbejder mellem nordiske museer, og f.eks. har Norge ingen egentlig museumslov, og forskning er ikke et krav ifølge den korte svenske museumslov fra 2017 (som i øvrigt var den første svenske museumslov nogensinde).

Som nævnt, DCM har intet mod nordiske kollegaer. Pointen med at problematisere denne nordiske repræsentant er først og fremmest, at vi synes det er langt vigtigere at have relevante forskningskompetencer repræsenteret i museumsnævnet, og at et nævnsmedlem med eksempelvis dansk universitetstilknytning på mindst lektorniveau implicit sikrer et internationalt perspektiv qua kvalifikationskrav til lektor- og professoransættelser ved universiteterne; tillige vil vedkommende oftest have bred viden om ”statsanerkendte museer” og det danske museumslandskab som sådan. Man kunne for den sags skyld også udvide antallet af nævnsmedlemmer, hvis en nordisk repræsentant er vigtig, men det er ikke umiddelbart gennemskueligt hvorfor.

På vegne af Dansk Center for Museumsforskning

Professor Hans Dam Christensen
Post.doc. Mia Falch Yates
Lektor Line Vestergaard Knudsen
Professor Ane Hejlskov Larsen